

Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo

Analiza trenutnega stanja rehabilitacijskih programov v
širšem okolju in njihova učinkovitost

Vodja projekta: dr. Darja Topolšek

Člani projektne skupine: dr. Tina Cvahte Ojsteršek, dr. Uroš

Kramar, dr. Mateja Forte

Projekt je financiran iz Javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov ciljnega
raziskovalnega programa "CRP 2023"

Celje, 2024

Naslov: Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo: Analiza trenutnega stanja rehabilitacijskih programov v širšem okolju in njihova učinkovitost

Avtorji: Darja Topolšek, Tina Cvahte Ojsteršek, Uroš Kramar, Mateja Forte

Izdajatelj: Laboratorij za trajnostno mobilnost in transport, Fakulteta za logistiko,
Univerza v Mariboru

Kraj: Celje

Leto: 2024

Projekt »Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo« je financiran iz Javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov ciljnega raziskovalnega programa "CRP 2023". Sofinancerja sta Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa

Kazalo vsebine

SEZNAM OKRAJŠAV	XI
1 UVOD	1
2 ZAZNAN PROBLEM	5
3 STANJE PROMETNE VARNOSTI	11
3.1 ALKOHOL IN PROMETNA VARNOST	12
3.2 PROMETNA VARNOST V SLOVENIJI	17
4 ANALIZA TRENUTNEGA STANJA REHABILITACIJSKIH PROGRAMOV V ŠIRŠEM OKOLJU IN NJIHOVA UČINKOVITOST.....	21
4.1 PREGLED DOSTOPNIH PROGRAMOV.....	21
4.1.1 Programi v Avstriji	22
4.1.2 Programi v Belgiji.....	30
4.1.3 Pristopi v Bolgariji.....	35
4.1.4 Programi na Češkem.....	38
4.1.5 Programi na Danskem	42
4.1.6 Programi v Estoniji.....	48
4.1.7 Programi na Finskem	53
4.1.8 Programi v Franciji.....	57
4.1.9 Programi na Hrvaškem	62
4.1.10 Programi v Luksemburgu.....	69
4.1.11 Programi na Madžarskem	72
4.1.12 Programi v Nemčiji	82
4.1.13 Programi na Nizozemskem.....	91
4.1.14 Programi na Poljskem.....	99
4.1.15 Programi na Švedskem	110
4.1.16 Programi v Švici	116
4.1.17 Programi v Združenem kraljestvu.....	129
4.1.18 Programi v Kanadi	140

4.1.19	<i>Programi v ZDA</i>	144
4.2	POVZETEK PROGRAMOV	151
5	PREGLED ZNANSTVENIH RAZISKAV IN RELEVANTNE LITERATURE	173
5.1.1	<i>Dosedanje raziskave – bibliometrična analiza</i>	173
5.1.2	<i>Dejavniki za nastanek prometnih nesreč</i>	179
5.1.3	<i>Vpliv in raba alkohola in psihoaktivnih snovi</i>	183
5.1.4	<i>Prehitra vožnja in ostali prekrški</i>	186
5.1.5	<i>Rehabilitacijski programi</i>	187
5.1.6	<i>Učinkovitost programov in metode evalvacije</i>	189
6	SISTEM NAPOTITVE IN PROCESA IZVAJANJA PROGRAMOV V SLOVENIJI	220
6.1.1	<i>Prekrški</i>	220
6.1.2	<i>Postopek</i>	222
6.1.3	<i>Izvajanje dodatnih usposabljanj</i>	242
6.1.4	<i>Izvajanje rehabilitacijskih in edukacijskih programov</i>	246
7	USMERITVE ZA NADALJNJE DELO	252
8	LITERATURA	256

Kazalo slik

SLIKA 1: SKUPNA PORABA ALKOHOLA NA PREBIVALCA MED ODRASLIMI (15 LET IN VEČ) V KOLEDARSKEM LETU (LITRI ČISTEGA ALKOHOLA), OCENE 2015 IN 2019	13
SLIKA 2: REGULACIJA ALKOHOLA V EVROPSKI UNIJI	14
SLIKA 3: VZROKI ZA PROMETNO NESREČO V LETU 2023	19
SLIKA 4: DELEŽ ALKOHOLIZIRANIH POVZROČITELJEV PROMETNIH NESREČ V LETU 2023	19
SLIKA 5: ALKOHOL MED POVZROČITELJI PROMETNE NESREČE MED VOZNIKI ZAČETNIKI	20
SLIKA 6: ŠTEVILO OBJAV Z OBRAVNAVANEGA PODROČJA PO LETIH	175
SLIKA 7: ŠTEVILO OBJAVLJENIH DOKUMENTOV NA PROUČEVANO TEMO PO DRŽAVAH	175
SLIKA 8: RAZDELITEV RAZISKOVANJA GLEDE NA PODROČJA OBJAVLJANJA	176
SLIKA 9: SKUPKI POVEZAV MED GLAVNIMI KLJUČNIMI BESEDAMI NA PODROČJU ZNANSTVENEGA RAZISKOVANJA REHABILITACIJE VOZNIKOV	178

Kazalo tabel

TABELA 1: BAC VREDNOSTI PO EVROPI	15
TABELA 2: KAZNI ZA VOŽNJO POD VPLIVOM ALKOHOLA V SLOVENIJI	17
TABELA 3: SANKCIJE ZA VOZNIKE V AVSTRIJI (PODATKI IZ LETA 2021)	24
TABELA 4: KAZNI IN SANKCIJE, DOLOČENE V BELGIJSKI ZAKONODAJI O CESTNEM PROMETU, GLEDE NA RAVEN BAC.....	32
TABELA 5: KAZNI IN SANKCIJE, DOLOČENE V BOLGARSKI ZAKONODAJI O CESTNEM PROMETU, GLEDE NA RAVEN BAC.....	37
TABELA 6: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA ČEŠKEM.....	39
TABELA 7: OSNOVNE ZNAČILNOSTI PREDVIDENEGA PROGRAMA.....	42
TABELA 8: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA DANSKEM	43
TABELA 9: VSEBINA LEKCIJ ANT TEČAJA	47
TABELA 10: SANKCIJE ZA VOZNIKE V ESTONIJI	49
TABELA 11: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA FINSKEM.....	56
TABELA 12: SANKCIJE ZA VOZNIKE V FRANCIJI	58
TABELA 13: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA HRVAŠKEM	65
TABELA 14: SANKCIJE ZA VOZNIKE V LUKSEMBURGU	70
TABELA 15: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA MADŽARSKEM	73
TABELA 16: SANKCIJE ZA VOZNIKE V NEMČIJI	83
TABELA 17: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA NIZOZEMSKEM	93
TABELA 18: KAZNI ZA VOŽNJO/NESREČO POD VPLIVOM ALKOHOLA NA POLJSKEM	102
TABELA 19: VSEBINA IN POTEK USPOSABLJANJA	105
TABELA 20: SANKCIJE ZA VOZNIKE NA ŠVEDSKEM	111
TABELA 21: SANKCIJE ZA VOZNIKE V ŠVICI.....	119
TABELA 22: SANKCIJE ZA VOZNIKE V ZDRUŽENEM KRALJESTVU (PODATKI IZ LETA 2021).....	132
TABELA 23: UPRAVIČENOST DO NACIONALNEGA TEČAJA OZAVEŠČANJA O HITROSTI PRI RAZLIČNIH OMEJITVAH HITROSTI (MPH)	137
TABELA 24: ZAHTEVE ZA PREKRŠKARJE	146
TABELA 25: POVZETKI PRIMERLJIVIH PROGRAMOV PO SVETU	152

SEZNAM OKRAJŠAV

- BdF - Ocena sposobnosti za vožnjo (Beurteilung der Fahreignung)
- CBR - Nizozemska organizacija za vozniške izpite (Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen)
- DDP - Program za voznike, ki pijejo (Drinking Driver Program)
- DK - Denarna kazni
- DUI - Vožnja pod vplivom alkohola (Driving under influence of alcohol)
- DWI - Vožnja pod vplivom psihoaktivnih snovi (alkohol ali droge ali drugo) (Driving while intoxicated)
- DUID - Vožnja pod vplivom (prepovedanih) drog (Driving under influence of (illicit) drugs))
- EMA - Izobraževalni ukrep za alkohol (Educational Measure Alcohol)
- IDP - Program za rehabilitacijo voznikov pod vplivom (Impaired Driver Program)
- IDRP - Program za rehabilitacijo voznikov, ki so vozili pod vplivom alkohola ali drog (The Impaired Driver Rehabilitation Program)
- LEMA - Lahki izobraževalni ukrep za alkohol (Light Educational Measure Alcohol)
- NTA - Nacionalni prometni organ (Nemzeti Közlekedési Hatóság – NKH)
- SP - Sporazumna poravnava

1 UVOD

Varnost v cestnem prometu je resen družbeni problem, saj vsako leto na cestah umre veliko ljudi, mnogi pa utrpijo hude poškodbe in postanejo invalidi. Prometne nesreče povzročajo neposredne in posredne stroške, ki jih je težko določiti, pa vendar pomembno vplivajo na bruto domači proizvod države. Evropska komisija se osredotoča na varnost v cestnem prometu in redno sprejema akcijske programe za zmanjšanje števila smrtnih žrtev na cestah EU, prav tako pa spodbuja države članice k izvajanju rehabilitacijskih programov in ozaveščanja o prometnih tveganjih. Programi rehabilitacije voznikov se osredotočajo na spremembo osebnih stališč in prepričanj glede vožnje pod vplivom alkohola, drog ter tvegane vožnje. V navezavi na to problematiko so cilji projekta naslednji:

- C1. Proučiti obstoječe rehabilitacijske ali izobraževalne programe v tujih praksah.
- C2. Analizirati sistem napotitve na rehabilitacijske programe in program dodatnega usposabljanja za varno vožnjo v sklopu rehabilitacije.
- C3. Proučiti postopek o ugotovljenem prekršku, izreku ukrepa oz. sklepah s strani sodišč, razvrstitvi v posamezne rehabilitacijske programe, izvajanju kontrolnih zdravniških pregledov ter izvajanju rehabilitacijskih programov in poteka pogojne dobe.
- C4. Ugotoviti število udeležencev po vrsti programa in zakonitosti značilnosti kršiteljev udeležencev rehabilitacijskih programov (starost, spol, vozniško dovoljenje, predhodni prekrški, stopnja alkoholiziranosti ali prisotnost drog oz. prekoračitve hitrosti in drugi pomembni podatki).
- C5. Preveriti, ali so udeleženci ponovili že storjeni prekršek, zaradi katerega so se morali udeležiti rehabilitacijskega programa, in ali so po zaključku programa povzročili kakšno prometno nesrečo.
- C6. Proučiti mnenje udeležencev glede same izvedbe in vsebine rehabilitacijskih programov.
- C7. Preveriti, kakšno je stališče udeležencev rehabilitacijskih programov v zvezi s pitjem alkohola oz. uživanjem drog v povezavi z vožnjo ali stališče do prehitre vožnje.

- C8. Preveriti, kakšen bi bil po mnenju udeležencev rehabilitacijskih programov najbolj ustrezen ukrep za osebe, ki jim je bilo zaradi vožnje pod vplivom alkohola ali drugih prepovedanih substanc izrečeno prenehanje veljavnosti vozniškega dovoljenja.
- C9. Preveriti mnenja izvajalcev programov in odgovornih na Javni agenciji za varnost prometa RS o prednostih, slabostih in učinkovitosti programov ter uporabljenih pristopov.
- C10. Izvesti Driver Behaviour Questionnaire za analiziranje vedenja udeležencev programov in na osnovi tega proučiti verjetnost, da je ali bo določen voznik oziroma udeleženeec programa naredil prekršek.
- C11. Ugotoviti, ali so rehabilitacijski programi učinkoviti do mere, da se to dejansko odrazi na vedenju in stališčih posameznikov po zaključenih programih.
- C12. Združiti ugotovljene značilnosti in učinke rehabilitacijskih programov ter pripraviti smernice za nadgradnjo in izboljšanje programov.

Na podlagi celovite analize primerljivih rehabilitacijskih programov in njihove evalvacije, poznavanja stališč in mnenj udeležencev posameznih programov in izvajalcev programov, poznavanja značilnosti udeležencev programov in recidivizma bodo v okviru projekta podane evalvacije in pripravljene zaključki, ki bodo obsegali tudi smernice za nadgradnjo in izboljšanje programov. Vse to bo omogočeno z uporabo interdisciplinarnega pristopa in vključevanjem različnih metod pridobivanja in analiziranja podatkov, ki bodo sledili zastavljenim delovnim sklopom:

- DS1: Analiza trenutnega stanja rehabilitacijskih programov v širšem okolju in njihova učinkovitost.
- DS2: Ugotavljanje stališča udeležencev in izvajalcev programov glede samih programov.
- DS3: Ugotavljanje značilnosti udeležencev po posameznem programu.
- DS4: Evalvacija učinkovitosti programov.
- DS5: Projektno vodenje in diseminacija.

Prvo vmesno poročilo se bo usmerjalo na Analizo trenutnega stanja rehabilitacijskih programov v širšem okolju in njihovo učinkovitost.